Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза! | *Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!*







Ямде лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

Адрес: Йошкар-Ола, Совет пӧрт, „Ямде лий" редакций.





Грузинский ССР-ын Гори оласе пионер ден школьник-шамычын СТАЛИН йолташлан письма

Шерге ИОСИФ ВИССАРИОНОВИЧ!

Тый девет пырля Горийский школышто да Тифлисский семинарийыште тунемше мемнан учительна кызыт гына Тыйын йоча жапет нерген каласкалыш. Ик мутымат пропуститлаш огыл манын тыршен, ме тудын интересный рассказшым внимательно колыштна. Тыйын илышышкет мо касатлыше чылажат мемнам пеш интересоватла.

И вот ме чыла горийский йоча-шамыч лӱм дене Тыланет письмам возаш решитлышна. Кузе илымына, кузе тунеммына, кузе яра жапым эртарымына нерген каласкалаш, да адак тыйын шочмо да йоча жапым эртарыме олам описатлаш решитлышна. Да, шерге Сталин йолташ, Тыланет Гори ола нерген ойлынена. Тый, конешне, тудым пеш сай шинчет. Но тыйын тышеч каймет деч вара ола йӧршын весе лийын, да кызыт Горим от пале ыле. Кунам ме шонгошамычын ожнысо Гори нерген ойлымыштым колыштына, кузе мемнан олан тыге чот вашталт кертмыжлан она ӱшане.

Горин главный уремже-шамыч—Ленин лӱмеш, Тыйын лӱмеш, Орджоникидзе, Чавчавадзе, Церетелли, Советский—асфальт дене шаралтыныт, нуно сайын волгалтарыме улыт. Кунам мемнан дек толат, вигак у вокзалыш логалат. А у зданий-шамыч ынде мемнан шуко: педагогический институт, кинотеатр, краеведческий музей, гостиница. Ожно Гориште даже больницат лийын огыл. Кызыт коктыт уло; иктыже йӧршын у. Уже кугу драматический театрым ыштен пытарыме. Вашке тудым почыт.

Мемнан кок у школна уло. Иктыштыже кызыт ме погынен улына. У, кӱкшӧ, кумда пӧрт-шамычым шотлен пытарашат ок лий.

Тый, конешне, Лиахва энгерым сайын шарнет. Тый, шерге Сталин йолташ, изиэт годым тушто йӱштылаш йӧратенат манын ойлат. Тыят, конешне, сайын шинчет, ала-кунам Лиахва коч кӱвар лийын огыл. Гори ӧрдыжысӧ селений-шамыч деч пӱчкылтын шоген. Кресаньык-шамычлан Лиахвам келын вончаш логалын, да даже несчастный случай-шамыч лиеденыт манын ойлат. Зато Тый кызыт ончалат гын, энгер коч ыштыме кугу кӱварым ужат. Ме тудым ончалын, йӧратена.

Мемнан олаште духан-шамыч уке. Нунын олмеш сай столовый-шамыч улыт. Тушто ару, волгыдо да сайын пукшат. Тыйын эше Горишге илымет годым, вараракат Лиахва да Кура курыкла гыч кондымо вӱдым йӱыныт. Эше шукерте огыл горийский уремлаште водопроводный колонка-шамыч кояш тӱналыч. Мемнан дене водопроводым ыштеныт. Тыланет эше теве мо нерген ойлен кертына: Гори окраинысе куп-шамыч, кушто ужава-шамыч почангыныт, кызыт коштымо улыт, да тушто пеш сай лийын: тушто ынде сад-шамыч пеледыт.

Ик письмаште чылажым каласен шукташ ок лий. Мемнан шкенан аэроклуб уло, тушто комсомолец-шамыч чонгештылаш тунемыт, стадион, культур ден каныме йоча парк улыт. Тудо чылт Кура воктенак. Чын, тудым эше мыланна пеш сайынак оборудоватлен огытыл, во тений кенгежым тудо настоящий парк лиеш манын шонена.

Мемнан илыме ола—Гори тыгай видым иметла. Горишге йоча-шамыч шуко улыт, да пеш жалке, вет ты мартеат мемнан шкенан Пионер дворецна уке. Взрослый енг-шамыч кокла гыч тидын нерген иктат ок шоналте докан. Амыланна сай пионерский дворецым ышташак кӱлеш ыле.

Ынде ме Тыланет, мемнан родной Иосиф Виссарионович, шкенан верген каласкалена. Горишге индеш школа уло. Мемнан кызыт шинчыме да письмам возымо зданийыште латшым волгыдо кугу класс-шамыч улыт. Тыште пеш сай пионерский комнатат уло. Железнодорожный школышто 20 класс. Кызыт Горишге 4 тӱжем утла школьник-шамыч улыт. Да чыланат ме настоящий большевик-шамыч лияш тыршена. Тый мыланна великий пример улат.

Мемнан школлаште шуко замечательный школьник-шамыч, чыла предмет денат „отлично" отметкан-шамыч улыт. Нунын кокла гыч южышт нерген ме Тыланет каласена. Теве кокымшо школышто пионер Миша Даварашвили тунемеш. Тудо 16 ияш. Тудо классыште эн сайын тунемеш, даже аэроклубымат пытарен шуктен. Тудо ынде шке чонгештен кертеш. Миша Валерий Павлович Чкалов гай лияш шона.

Л.М. Каганович лӱмеш железнодорожный школын туныктышыжо-шамыч 7 ше классыште тунемше Марьям Наскидашвили дене довольный улыт. Тудат отличница. Тый шинчет, вет туныктышо-шамыч чыла тунемше-шамыч дене довольный огыт лий, но Марьямым чынжымак мокташ лиеш. 4-ше школышто тунемше Георгий Себисквера дзенат чыла предмет денат отметкыже отлично. Тудо пеш сайын тунемше да примерный пионер.

1 номеран Армянский школышто Саркис Саркисян тунемеш. Горишге тудым чыланат сайын шинчат. Саркис отлично тунемеш, пионерский пашамат сайын ышта. Арам огыл пионер-шамыч тудым шкеныштын отряд совет председательлан сайленыт.

Ме Тыланет, йоча пӧртыштӧ илыше йоча-шамыч дек кузе относитлымына нергеват возывена. Нунын верч ме тыршена, нунын дене келшен илена, полшена нунын дене эре внимательный улына. Йоча пӧртыштӧ Даниэла Газашвили ила. Тудо пеш сайын тунемеш, чыла предмет денат отлично отметка-шамыч улыт. Туныктышо-шамыч тудым чӱчкыдын молылан примерлан каласат. „Вот, мемнан настоящий отличник"—маныт нуно.

Ме шкенан коклаште чылават дружный улына. Мемнан дене грузин, руш, осетин, армян, грек, украинец, лезгин-шамыч тунемыт. Мемнан коклаште кредалмаш, ваш-ваш ок кӱл шомак дене игылтмаш случай вигувамат лийын огыл да огешат лий. Ме вет пеш чот келшен илена да сайын шарнена: Тый, шерге Сталин йолташ, мемнам интернациональный спайкылан да дружбылан туныктет. Ме ваш-ваш эре полшена. Кенгежым чыланат пырля пионерский лагерьышке каена. Ме лишыл ялысе школьник-шамыч дене келшен илена, нунын дек миена, нунат мемнан деке толедат.

Горисе йоча-шамыч мемнан родинын 33 оласе пионер-шамыч дене ваш-ваш письмам возгалат. Ме Москвасе, Ленинградысе, Хабаровскысо, Владивостокысо, Харьковысо, Донбассысе, Сталинабадысе, Минскысе, Киевысе, Комсомольск-на Амуре да моло оласе пионер-шамычлан возена. Нунат мыланна пеш сай письмам возат. Чыланат мемнан деч Горим да тыйын шочмо пӧртым описатлаш йодыт. Ме руш йылме дене ваш-ваш серышым колтылына. Ме чыланат тиде йылмым пеш йӧратена да тудым сайын тунемаш тыршена. Теве Володя Шамильян—армянин, но тудо русский, грузинский да армянский йылме-шамычым сайын шинча. Нина Джамбришвили рушла сайывракак ойла да воза. Тидын семын Низик Саакян Евгений Двалишвили, Маргарита Валишвили, моло шуко йоча-шамычат ойлен, возен моштат.

А русский школышто йоча-шамыч грузинский йылмым куанен тунемыт. Саша Косых, Ира Лабис але Саша Кокарев грузинла мутланат гын, нуным грузин огытыл манын каласашат ӧрат. Нинын гай руський школьник-шамыч ятыр улыт.

Но вот, ме ынде утыж денат возышна да моктанышна. Шерге Иосиф Виссарионович, ме шкенан письманам возен пытарена. Ме тыште мом возенна гын, моктанаш возен огынал. Честное слово, уке. Ме шкенан куанымашна дене Тый денет пешак поделитлынена. Ме тыланет отлично тунемаш тӱналаш мутым пуэна. Тугакак начарын тунемше-шамычлан полышым пуыде огына код.

Мемнан чыланат ик шонымаш—чын большевик лияш, мемнан чапле родинын чын эргыже да ӱдыржӧ лияш, кудым Тый эше кугу пиалан илышыш вӱдет.

Тиде ийын декабрьыште Тыланет 60 ий темеш. Тиде датым ме сайын палена. 1939 ий мыланна особый ий лиеш. Тудо уло илыш мучко шарналтеш.

Ме Т ы й ы м кенгежым мемнан дек унала толаш ӱжына, тунам ме Тыланет чыла нергенат ойлена, чыла ончыктена да Тыйын шочмо кечым лично поздравитлена. Но тый толын от керт гын, тунам мемнан дене радио дене ойло, але письмам возо.

Родной Сталин йолташ, чеверын. Большевик-шамычлан каласе: Советский йоча-шамыч шке родиныштым шокшын йӧратат да тудым чын аралыше лияш ямдылалтыт. Мемнан коклаште шукыжын кызытак икмынар гыч оборонный значокышт уло. Ме лӱен моштена, противогазым палена, гранатым шуэн моштена. Но ме военный пашам эше сайынрак тунемаш тӱналына.

Ленин—Сталин п а ш а верч кучедалаш ме эре ямде улына!

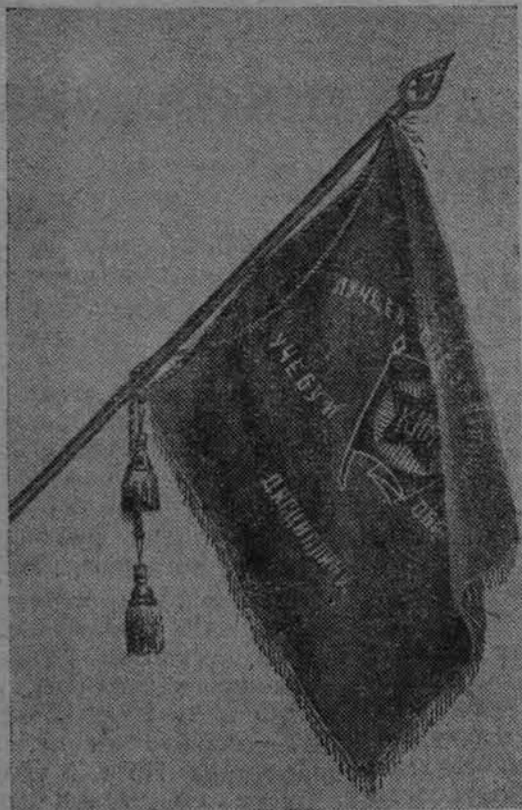
Тыйын кидетым, мемнан йӧратыме ачана, вождь да учитель, пенгыдын кормышталына.

Горийский пионер ден школьник-шамыч лӱм дене: **Володя Шамилян, Анна Чочишвили, Кетеваны Датунашвили, Мария Наскидашвили, Петер Капяниидзе, Александр Косых, Амиран Ананов, Павел Батаев, Лейла Себискверадзе, Назик Саакян, Игуся Зангуридзе, Александр Кокарев, Маро Хавазян, Гоги Себискверадзе, Реваз Беруашвили, Маквала Двелаша, Натела Калиашвили, Теймураз Наморадзе, Михаил Даварашвили, Ходели Кетеван, Натела Угрехелидзе, Лонда Бурянова, Нина Нинашвили, Наталия Хадури, Инна Шкребко, Серго Гигая, Ольга Бичинаева, Додо Кошуашвили, Галов Мгеладзе.**

Март. 1939 ий. Гори ола.



ЙОШКАР ЗНАМЯН ШКОЛЫН ПАШАЖЕ



Шернур средний школлан пумо Йошкар знамя.

Йоча-шамыч! ВЛКСМ Маробком бюро 1938 ий 11 сентябрьыште отлично тунемшаш верч соревноватлымаште ончык лекше школлан пуаш Ленинско Сталинский комсомолын XX идалыкше лӱмеш переходящий Йошкар знамям учредитлыме нерген пунчалым луктын ыле.

1939 ий 2 апрельыште ВЛКСМ Маробком бюро тиде знамям Шернур средний школлан пуаш решитлен. Тиде школа 3 шо чырыкыште мемнан республикыште эн ончыл верыш лектын, школышто 94 процент успеваемость, тунемаш коштмаш 99,62 процент. Тиде школышто оборонный пашамат сайын шындыме.

Тачысе номер „Ямде лий" газетеш Шернур средний школышто тунемше-шамычын серышыштым печатлена.

Чыла школа ден йоча шамыч, шинчен лийза: сайын тунемшаш верч соревнованийым луштарыман огыл. 4 ше чырыкыште ончык лекташ тыршыза! Ончык лекше школлан 4 ше чырыкыштат ВЛКСМ Обкомын тиде переходящий Йошкар знамяже пуалтеш.

ТУНЕММЕ ИЙ ПЫТЫМЕШ ЙОШКАР ЗНАМЯМ ШКЕ КИДНА ГЫЧ ОНА МУЧЫШТАРЕ

ВЛКСМ-ын 20-шо идалыкше лӱмеш ВЛКСМ Маробкомын учредитлыме переходящий Йошкар знамяжым мемнан школа налын. Тиде знамя верч ме тунемме ий тӱҥалтыш гычак соревноватлен тунемын улына.

Икымше чырыкыште успеваемость 91 процент, кокымшыышто—92 процент да кумышо чырыкыште 94 процентыш шуын. Кумышо чырыкыште 34 тунемшын плохо отметкышт лийын, нунын кокла гыч 22 тунемшын ик плохо отметка гыч веле. Тунемме ий пытартышеш ме иче плохо отметкымат йӧршеш пытарена.

Отличник ден ударник-шамыч радамат ятыр кушкын. Икымше чырыкыште 104 отличник ден ударник-шамыч ыльыч, а кызыт 140 еҥ шотлалтеш. Шубин Аркаша, Осланов Паша Грязин Толя, Баранова Нина, Кропотова Шура гай отличник - шамыч дене ме моктанен кертына.

Кум чырык жапыште пионерский организаций 274 еҥгыш да комсомольский организаций 74 комсомолецыш шумеш кушкын. Мутат уке, тиде кушмаш мыланна воспитательный пашаште чот полшен.

Добровольный организаций-шамычат шке пашаштым шукылан саемденыт. Шӱдӧ утла тунемше-шамыч оборонный значокан улыт, а нунын кокла гыч 32 еҥже кум-ныл значокым налыныт. Кум кечылан ик гана утренник лиеда. Тушто международный положений нерген да газетла гыч увер-шамыч информацийым тунемше - шамычлан увертарена. ВКП(б) ын XVIII с'ездын материалжым тунеммаш дене чыла старший класслам авалтен улына.

Адак комсомолец-шамыч XVIII партс'ездын материалжым колхозлаште умылтарен шогат.

Тунемше-шамычлан жапым культурно эртараш чыла условийым ыштыме.

Школышто пионерский комната уло. Тиде комната—йоча-шамычын яра жапым сайын эртарыме верышт.

Школеш кас занятийым эртарена. Тиде занятийыш лишнырак илыше тунемше-шамыч чылан гаяк коштыт.



Отряд совет председатель Вершинин Вадим. Тудын отрядыштыже ик плохо отметкат уке.

Ме тунемшын ача-аваштдене пеҥгыде кылым кучен шогена. Тиде тунеммаште школлан чот полша. Кажне тунемшын ача-аваштат шке йочаштын кузе тунеммыштым пален шогат. Чыланат нуно йочаштым сайын туныкташ тыршат.

ВЛКСМ Маробкомын учредитлыме Йошкар знамям налмек, ме, учитель да тунемше-шамыч, пеҥгыдын тыршена—тиде знамям тунемме ий пытымеш кучена. Кок ийлан кодшо тунемше шамыч деч посна тунемме ийым пытарена. Тиде мутнам ме шуктена.

Школ директор—
Н. КУЛИКОВ.



5-ше „Б" классыште тунемше-шамыч—Кропотова Шура (пурлаште) ден Кострomина Зина.

Кумышо чырыкыште Зинан арифметика дене плохо лийын улмаш. Шура туныктамак Зиналан полшаш тӱҥалын. Ынде когыньыштынат отметкышт сай.

ЭШЕ САЙЫН ТУНЕМАШ ТӰҤАЛЫНА

Мемнан классна—пионерский класс. Классыштына 35 тунемше-шамыч чыланат пионер улыт.

ВЛКСМ-ын 20 шо идалыкше лӱмеш соревноватлымаште мемнан класс 6-шо „А" классым сеҥен да школышто первый верым налын. Успеваемость да посещаемость денат ме кумышо чырыкыште эн сай показательым ончыктена. Садлан дирекций школын переходящий йошкар знамяжым мемнан класслан пуэн.

Но икымше ден кокымшо чырыкыште мемнан тунеммашна начар ыле. Тунам йошкар знамям 5-ше „А" класс кучен.

Тунемме ий тӱҥалмекак мемнан коклаште почеш кодшо - шамыч лийыныт. Теве Ярыгина Эмма ден Вершинина Валя ямдылалтде толытат, вара туныктышылан вашмутым начарын пуат ыле. Тыге тунеммышт дене нунын кок-кум плохо отметка гыч лийыныт.

Варажым ме нунылан полшаш кӱлмӧ нерген пален налын улына. Урок тӱҥалме деч ончыч вашваш йодыштына, мӧҥгыш пумо паша шуктымыштым проверятлена ыле. Тыге полшымо дене нунын когыньыштынат начар отметкышт пытыш.

Но ме тунам (II шо чырыкыште) садак йошкар знамям налын ыжна керт — Швалев Федя ден Демаков Шура руш йылме дене письменный пашам плохылан возеныт.

Ме ваш-ваш эше чот соревноватлаш да полшаш тӱҥална. Отличник-шамыч—Вершинин Вадим ден Баранова Нина эше чот полшаш тӱҥальыч. Меат эше дружныйрак лийна.

Тыге кумышо чырыкыште ме ваш-ваш полшымынам саемдышна. Тунам классыштына ик плохо отметкат ыш код да кум отличник ден 9 ударник лийыч. Теве отличник-шамыч: Вершинин Вадим, Баранова Нина да Кропотова Галя.

Нылымше чырыкыште мемнан тӱҥ задачына—налме Йошкар знамям вес класслан пуаш огыл, отличник ден ударник-шамычым шукемдаш. Чыла классге 7-ше классышке вончышаш верч тыршаш.

Посещаемость кумышо чырыкыште 99.5 процент ыле гын, нылымше чырыкыште 100 процентыш кӱзыктена.

Отряд совет председатель—Вершинин Вадим,

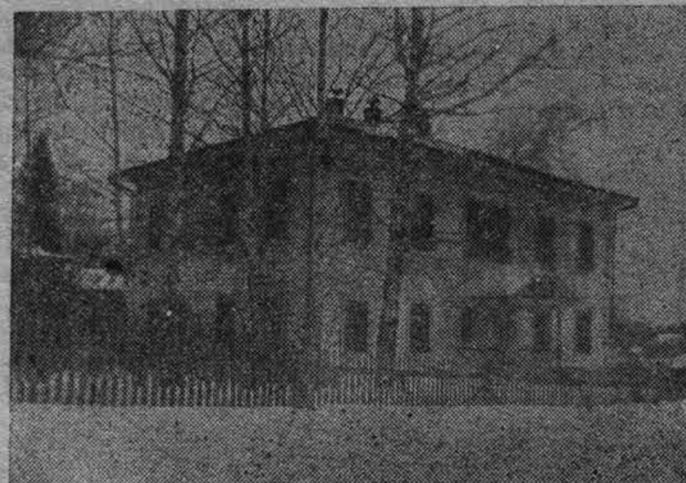
Классын старостаже Михеев Ваня

Отличник ден ударник-шамыч: Баранова Нина, Вершинина Нина, Михеева Лида, Вершинина Валя, Швалева Нина, Замигулов Рашид, Михеев Валя, Кропотова Галя, Шабалин Вася, Карачев Филипп. 6-шо „Б" класс.

Моло статьяштым 3 стр. лудса.



Школысо эн сай староста-шамыч. Шола гыч пурлашке: Михеев Ваня (6-шо „Б" класс), Мамаев Коля (7-ше „А" класс), Мурзин Ваня (6 шо „А" класс).



Йошкар знамян Шернур средний школ.



Отличник-шамыч каныме годым сылне мутан книгам лудыт. Первой рядыште (шола гыч лурлашке): Наумова Роза, Баранова Нина, Шубин Арнольд. Кокымшо рядыште: Кропотова Юля да Баранов Леонид.

ИСПЫТАНИЙЫМ САЙЫН ЭРТАРЕНА

Кокымшо чырыкыште мемнан когыньанат руш йылме дене посредственно отметка ыле. Но ме кумышо чырыкыште тиде предмет дене хорошо отметка дене тунемаш тӱҥалына манын класс ончылан мутым пуышна.

Пионерын мутшо пашаже деч ойырлен огеш шого. Меат кумышо чырыкыште руш йылме дене хорошо отметкым нална.

Кызыт ме проверочный испытанийлан ямдылалташ тӱҥалынна. Мом огына умыло гын, учитель деч умылтараш йодына. Шуко сылне мутан литературым лудын улына.

Мӧҥгыштӧ диктант возымашат руш йылмым сайын шинчаш чот полша. Сидлан ме мӧҥгыштӧ диктантым возена да учитель дене пырля проверятлена.

Но ме коктын гына огыл, уло классге испытанийым сайын эртарашлан ямдылалтына. Ме 5-ше классым чыланат сай отметка дене тунемын пытарена.

Замигулов Рива ден
Конахин Ваня.
5-ше „Б" класс.

Ме звенаге сайын тунемына

Мемнан звена отрядыштына эн дружный. Кеч могай пашамат ме активно да дружно ыштена.

Звеньевой сбор мемнан сайын эрта, тушто ме тӱрлӧ беседым эртарена.

Шукерте огыл армий гыч толшо учитель Павел Димитриевич мыланна:

— Йоча шамыч, мый тыланда вождь-шамыч дене вашлийме нерген каласкалем,—мане. Ме тунам пеш чот куанышна. Вара сборышто „Вождь-шамыч дене мыйын вашлиймашем" тема дене тудо беседым эртарыш.

Звенан тӱҥ задачыже—чыланат сайын тунемаш. Школыштына 6 час гыч 9 час марте кас занятий эртаралтеш. Тиде занятийыш звенасе чыла пионер - шамыч коштыт. Умылдымо вопрос лиеш гын, ме тудым иктеш разрешитлена.

Тыге заниматлымаш тунеммаште чот полша. Мемнан звенаштына кызыт ик плохо отметкат уке, чыланат сайын тунемына.

Кугу пайрем—1 Май лишемеш. Тиде пайремлан ме отряд дене костерым эртарена да мемнан звена физкультурный выступлений-шамычым ончыкта.

Наумова Роза.
5-ше №-ан отряд,
3 шо звенан вожатыйже.

Кузе мый испытанийлан ямдылалтам

Теле каникуллан колтымекак мый испытанийлан ямдылалташ тӱҥалынам. Но чыла предметым ик ганыште ом ямдыле, ончычак руш йылме да естествознаний дене ямдылалташ тӱҥальым.

Мыйын чыла предмет денат сайын возымо конспект-шамыч улыт. Мый урок годымат учительын ойлымыжым внимательно колыштынам. Адак ешарен мӧҥгыштӧ книга-шамычым лудынам.

Руш йылме дене мый числительныйым да местоимениймым повторитленам, нимогай умылдымо вопрос лийын огыл.

Естествознаний дене южо вере йӧсырак умлем, сидлан тугай годым мый учитель Ксения Игнатьевна деч йодыштам. Тудо кеч кунамат чыла рач умылтарен пуа.

Чыла предмет денат мыйын учебник-шамыч улыт, да нуным мый пеш аралем. Кузе от арале, вет нуно ончыкат кӱлеш лийыт.

Но мыйын ямдылалтмаште йоҥгылышемат уло.

Мый шкет веле ямдылалтам. Ончыкшым йолташ-шамыч дене пырля ямдылалташ тӱҥалына.

МИХЕЕВА ЛИДА.
6-шо „Б" класс.



Каныш жап годым отличник-шамыч „Пионерская правда" газетым лудыт.

Владимир Маяковский

„Пионерская правдан" деткор-шамыч коклаште тудо шкежын кугу кап-кылже дене ойыртемалт шоген. Тиде необыкновенный деткор шке заметкыжым стих дене возен да нуным тыге подписатлылын:

Владимир Маяковский.

Йоча-шамыч Советский элын замечательный поэтшым сай палат. Тудын стихшамычше: „Что такое хорошо и что такое плохо", „Конь-Огонь", „Прочти и катай в Париж и Китай", „История Власа—лентяя и лоботряса" да моло-шамычын йӧратыме стихышт лийынит.



Маяковский Америка гыч пӧртылмекыже (1925 ий).

„Владимир Маяковский йоча-шамычын тӱрлӧ пашаштышт участник лийын, пионер ден школьник-шамычлан пашаште да тунеммаште полшен шоген, нуным шке родиныштым йӧраташ туныктен.

„Шоналге школым—
Тудын дене гына
Куая кече-вла кын
Строительже лият",

рвезе йолташ-шамычлан Владимир Маяковский возен.

Тудо природым йӧраташ туныктен:

„Ме вучена тендам,
Кайык тинг,
Молан ода лек чоҥештен"

возен, Маяковский рвезе натуралист-шамычым айдемын йолташыже кайык-шамычым организованно вашлияш ӱжын.

Кӧ ок шарне замечательный „Возьмем винт вкиновые" марш мурым. Тыште Владимир Маяковский йоча-шамычым Советский элын оборонытым пеҥгыдемдаш ӱжын.

„Кунам
война-метелица
тоже адакат,—
моштымаш целитлен,
моштымын лӱенат!"

Тӱжем дене йоча-шамыч 1929 ийыште кугужым пионерский слетышто Владимир Владимирович дене вашлиймаштым шарнат. Тиде куанымаште собранийлан Маяковский „Песня-молния" стихшым пӧлӧклен.

„Динамо" стадионышто лийше замечательный пайремлан ӧрмыж дене Маяковский тунам ойлен:

— Мо ышталтеш. Вет тиде уже социализм! Витле тӱжем еҥ йоча-шамычын пайремыштым ончаш толын.

Пеш чот куаныше микрофон дек толын да тудо шкенжын „Песня" стихшым лудын.

Лу радиорупор кугу стадион мучко поэтын ӱмылжын ӱнгыде да йоҥгалтше йӱкшым шарышт.

* * *

Маяковский 1893 ийыште Кавказеш, ожнысо Кутаисский губерний, Богдади селаш, лесничийын ешеш шочын. 1905 ийыште латкок ияш Володя Маяковский изи ийготан гынат, революционный литературым шуко лудын. Ачаже колмеке, 1903 ийыште Володя Маяковский ешыж дене пырля Москвашке куснен. Тыште тудо подпольный революционный организаций-шамыч дене кылым ок кӱрл, булочник ден типографийсе пашазе-шамыч коклаште партийный пашам ышта. Владимир Маяковский Революционный пашажлан ятыр гана арестоватлалтын.

Эше рвезе годымжак Маяковский оружийже дене действоватлаш тӱҥалеш, тудын дене колымешкыже действоватлен. Тиде оружий—художественный шомак—стих шамыч.

Октябрьский революций марке тудо ятыр революционный стих-шамычым возен. Шкенжын „Облако в штанах" поэмыштыже революцийын лийшашыжым ончылгоч каласен.

Великий Октябрьский социалистический революцийын первой кечылаж гычак Маяковский пашаже ден креcаньык-шамычын властьыштым пеҥгыдемдышаш верч, социализм верч кредалше боец -шамычын ончыл радамышкыже шогалеш.

Тудо шкенжын стих-шамыч денже митинглаште выступатлен, агитационный плакат-шамычлан стихым возгален, маршым, мурым, частушка-шамычым возгален, шкенжын стихше-шамыч дене советский самолет - шамычым ыштышаш, трудовой дисциплиным пеҥгыдемдышаш верч, культур ден быт верч агитироватлен, элын оборонылжым пеҥгыдемдаш ӱжын шоген.

Тудо кугу кумыл дене газетлашке пашам ыштен, тудым газета миллион лудшо дене кылым кучыктен.

Советский Союзысо калык-шамычын илышыже мемнан Советский эпоха талантливый поэтын поэ-



В. Маяковский—гимназийыште тунеммыже годым.

зийыштыже, кузе Маяковскийым Сталин йолташ каласен, кумда откликым муын. Кызытат тудын стихышт кредалмашке да сеҥымашке ӱжыт. Поэма-шамыч „150 000. 000", „Хорошо", „Во весь голос", пытартышлан, Маяковскийын возымо произведений-шамыч кокла гыч — „Владимир Ильич" поэмаже курым дене илат.

Кӧ ок шарне Маяковскийын Советский паспорт нерген замечательный стихотворенийжым! Тиде—литературышто Советский патриотизм нерген сай произведений.

М. Афонин.



Тиде Кутаиси гимназий. Тыште Маяковский тунемын.

Кажне кушкыжмын занятий лиеш

Мемнан фотокружокна кажне кечын кушкеш. Кызыт кружокышто 53 член улыт.

Кружокын занятийже арня еда кушкыжмын лиеда. Тунам ме чыланат фотокомнатыште лийына. Кружокым вуйлатыше Леонид Гаврилович шкежат фото пашам пеш йӧрата, занятий интересныйын эрта.

Южышт шкеак снимат-лат.

Мосунов Игнат.
Тор'ял район, Немда НСШ.

34

ТАСС-ын увертарымыже

„Тан“ ден „Эвр“ газета-шамыч Гавас агентствын Москва гыч увертармым печатленыт, тушто: пуйто Советский Союз войнa лийме годым Польшам военный материал-шамыч дене снабжатлаш да Германийлан шкенжын сырьевой рынокшым петыраш обязатлалтын да обязатлаш сӧрен, манын ончыкталтеш. ТАСС, тиде увертарымаш чынлан ок соответствоватле, Советский Союз тыгай обещанийым нигӧлан пуэн огыл да тыгай обязательстым налын огыл, манын заявитлаш упомномочитлыме.

Албанийысе положений

Албания—изи государство. Тудо Балканский полуостровын западный ужашыштыже Адриатический теҥыз воктен кия. Населений 1 миллион ен деч икмыняр шукырак. Албанийын столицыже—Тираныште 30 тӱжем наре житель уло. Элыште шӱй, вӱргене, вулно, ший, нефть уло.

Италия Албанийым шупшын налаш шукертак шонен. Албанийым поген налмек, итальянский фашизм Югославийын тичмашлыкшылан виган угрозым ышта.

* * *

7 мартыште 190 наре тӱрлӧ итальянский судно албанский порт шамыч лишке толыныт. Дураццо портым итальянский авиаций ден флот шуко гана бомбардироватленыт.

Итальянец-шамыч шкеныштын десантыштым Дураццошко волтен колташ 7 гана тӧченыт, но нуным мӧнгеш теҥызыш кудалтыме.

8 апрель. Рим гыч налме сведений почеш итальянский войска Тираныш пурен. Тугак Таранто гыч (Италия) Тираныш самолет дене итальянский гранадер-шамыч отряд толын.

Фашистский Германийыште йоча-шамыч кузе илат

Германский фашист-шамыч сарлан ямдылалтмышт дене кресаньык-шамычым эше виянрак разоритлат. Кӱчызылык, шужымаш да кугу налог—кресаньык-шамычым шке ялышт гыч куржаш заставитла.

Тидын нерген даже фашистский газета-шамычланат возашышт верештеш. „Берливер Берзен-Цейтунг“ шукерте огыл пытартыш ийлаште 800 тӱжем кресаньык куржын манын увертарен.

Куржшо-шамыч олмеш помещик ден кулак-шамычлан шулдо акан пашазе-шамычым пуашлан, нуно оласе молодежь ден йоча-шамычым ялаш колтылыт.

Дейч-Кроне районышто (Германийын северо-востокыштыжо) пешак чот нелэ условийыште фашист-шамычын колтымо 2000 йоча-шамыч пашам ыштат. Нуно пашазе ден ремесленник-шамычын йочашт, 13-14 ияш улыт.

Йоча-шамыч лӱмын ыштыме лагерьлаште, школьный помещенийлаште, трактирлаште ик пӧлемыште 30—40 йоча илат.

Помещик ден кулак-шамыч йоча-шамычым кечылан 10—12 шагат паша ышташ заставитлат. Тиде вий кертме деч уто паша ыштымылан пеш шагал—$1^1/_2$ марка деч шуко огыл тӱлат. Тыжечынат даже тӱрлӧ ама дене кучен кодат.

Нуным тамдыме кочыш дене пукшат, шуко йоча-шамыч нелэ паша дене да илышын йӧсӧ условийже дене черланат да колат.

Шкенан элыште

Южышто 61 шагатат 30 минут

3 апрельыште Москва лишнысе ик аэродром гыч „СССР ВР—55“ сферический аэростат южыш кӱзен. Тиде аэростат дене аэронавт Ф. Бурлуцкий ден А. Алешин йолташ-шамыч кугун чоҥештымашке каеныт ыле.

6 апрельын 11 шагатат 25 минутышто „СССР ВР—55“ аэростат Казахский ССР, Кустанайский область, Ильиновка лишан сайын волен шинчын. Аэростат южышто 61 шагатат 30 минут лийын.

Шкеныштын кужын чоҥештымышт дене Бурлуцкий ден Алешин йолташ-шамыч 9 международный рекордым сеҥеныт. Точно огыл шотлен налме почеш нуно аэростат дене 1. 660 километрым чоҥештеныт.

Сай результатым ончыктеныт

Март тылзыште Архангельскыште 2-шо всесоюзный детский соревнований эртен. Соревнований кум кече лийын.

14 ияш ечызе Коля Бузенков (Тула), Коля Панин (Свердлов), Григорьев (Горький), молат чапле результатым ончыктеныт.

Шура Быковская (Москва) 3 километрым 16 минут, Григорьев (Горький) 5 километрым 24 минут каеныт.

Конькобежец Елена Воеводина (Москва) 500 да 1000 метрыш каймаште первый верым налын да тиде дистанцийлан у всесоюзный рекордым шынден. Тудо 500 метрым 57 секунд, 1000 метрым 2 минутат 02,1 секунд каен.

* * *

Шукерте огыл Москваште юный пловец-шамычын соревнованийышт лийын.

Юный чемпионка Юля Кочеткова у всесоюзный рекордым шынден. Тудо вольный стиль дене 100 метрым 1 минут 10,5 секунд жап ийын каен.

Финальный модмаш тӱҥалеш

15 апрельыште Ленинградыште шахмат дене СССР ыште первой верым налшаш верч финальный модыш тӱҥалеш. Тиде модмаште сеҥыше еҥ СССР чемпион званийым налеш.

Модмаште участвоватлыше-шамыч коклаште гроссмейстер Ботвинник, СССР чемпион Левенфиш, Белавенец (Москва), Бондаревский (Ростов на-Дону) Дубинин (Горький), Кан (Москва), Лисицин (Ленинград), Рагозин (Ленинград), Чистяков (Москва) да молат улыт.

1941 ийысе солнечный затменийлан ямдылалтмаш

1941 ий 21 сентябрьыште солнечный затмений лиеш. Тудо СССР территорийыште (Средний Азийыште) раш кояш тӱҥалеш.

Затменийым 15 советский обсерваторий-шамыч ончаш тӱҥалыт. Сай инструментарий дене оборудоватлыме ныл астрономический станций-шамыч угыч лийшаш.

Тений солнечный затмений нерген книга-шамыч лукталтыт.

Хроника

СССР Верховный Советын Президиумжо СССР СНК пеленсе Госпланын председательже Вознесенский Н. А. йолташым СССР СНК председательын заместительжылан назначитлен.

У Москва. Снимкыште: В. И. Ленин лӱмеш Всесоюзный Государственный библиотека.
ТАСС Фотохроника.

МОСКОВСКИЙ ПЛАНЕТАРИЙ

„Шерге йолташ-шамыч!

Возыза пожалысте мыланем; планетыште илыш уло мо, Мланде мыняр ияш да Кечыште мыняр градус шокшо.

Пионерский салам дене Коля Фадеев“.

Тыгай письма-шамычым Москван Садово-Кудринский уремысе кугун возымо „Планетарий“ вывескан кугу зданийыш письмоносец чӱчкыдын намия.

Тиде пӧрт моло гай огыл: тудын кӱкш куполжо уло. Зрительный залат тыште вес тӱрлӧ: тудо йыргешке, потолок олмеш кугу купол. А зал покшелне кок диковинный машина шогат. Тиде машина „планетарий“ аппарат.

Тиде сложный машина искусственный шӱдыр-шамычан кавам ончыкта. Залыште тул йӧрымек аппарат включатлалтеш, зритель-шамычлан степьыште йӱдым шӱдыран кава йымалне шинчымыштла чучеш. Йыр палыме созвездий-шамыч койыт. Тыште Большой Медведицат, Полярный шӱдырат, планет-шамычат улыт. Тиде настоящий каван точный копийже. Тушто шӱдыр-шамыч йолгат. Кече лектеш да шинчеш, комета-шамыч койын эртен каят, метеор-шамыч камбозыт, солнечный да лунный затменийшамыч лиедат.

Кече, Тылзе, шӱдыр-шамыч, планет-шамыч настоящий каваге гаяк точнын коштыт, но кокнеше, пеш писын: вет шагатыште тыгай ужаш кӱлеш. Аппаратын полшымыжо дене суткам ныл минутышто „эртараш“ лиеш, да даже идалыкым... шым секундышто.

Аппарат мыланна минутышто папанинец-шамычын корнышт дене Северный полюсыш „путешествоватлаш“ да тушто кава могай улмым палаш, але Африкысе кава йымаке кайаш полша.

Ме тыгак „тӱня мучко путешествийым“ ыштен кертына. Тарваныше картыште ме мланде йыр „чоҥештыме“ шкенан корным ужына, а тиде жапыштак кино мемнан кугу скорость дене „чоҥештен“ эртыме верласе растительный ден животный мирым ончыкташ тӱҥалеш.

Но мемнан советский Планетарий просто астрономический театр огыл. Тудо йоча-шамычлан тунеммаште сайын полша. Мемнан йоча-шамычна географий ден астрономий урокла гыч Мландын, Кечын, Тылзын кузе коштмыштым, чыла небесный тела-шамычын движенийышт могай закон почеш лийын шогымым шинчат. Нуно солнечный затмений молан лиймым шинчат. Кече Мланде йыр огыл, Мланде Кече да шкенжын осьшо йыр пӧртмым шинчат. Но нуно тидым чыла наглядно огыт представлятле. А Планетарийыште тидым нуныланумылтарат велэ огыл, но и ончыктат.

Вот молан Москвасе йоча-шамыч Планетарийым тыге йӧратат. Нуно тушко солнечный система, всемирный тяготений, вес планетлаште илыш уло але уке, да шуко моло нерген школьник-шамычлан ыштыме специальный лекций-шамычым колышташ коштыт.

Планетарийын залже утларакшым школьный каникул годым темеш. Тудо кечылаште тушто пионерский костер-шамыч эртаралтыт. Йӱдымсӧ шӱдыран кава йымалне великолепный костер йӱла, тушто беседа эртаралтеш. Научный беседа деч вара йоча-шамыч куштат, мурат, модыт.

Московский планетарий — СССР-ыште икте гына. Шке оборудованийже шотышто тӱняште эн сай.

Октябрьский Революций марте мемнан дене Планетарий лийын огыл. Шуко капиталистический эллаште, мутлан Английыште, Планетарий кызытат уке.

К. П. ШИСТОВСКИЙ.
Московский планетарийын директоржо.

Шикш кушко каен пыта

Шикш тӱрлӧ газ да топливын йӱлыдымӧ тыгыде ужашыже гыч лиеш. Тиде ужаш-шамыч пеш тыгыде улыт, тудым тыгылай шинча дене ужашат ок лий. Нине ужаш-шамыч шӱч гыч, ломыж гычат лийыт. (Шӱч, кӱй семынак—углерод).

Шикшын веществаже огыт йом, нуно воздух дене варнен пространствыште шалалат. Садланак шикш лекме труба шуко улмаш фабрик ден районлаште воздух чодрасе да пасусо деч нелэ лиеш. Тыге шикшын газше воздухын составшым начаремда. Шӱч ден ломыж ик жап южышто коштыт, вара эркын мландыш, пушеҥгыш, оралте леведыш ӱмбаке волат.

Чыла нерген кӱчыкын

● ПОЛЬШЫСО Кремениц ер ӱмбалне коньки дене школьник-шамычын кугу группышт мунчалтен. Ий чытен огыл, шелын да 50 йоча-шамыч вӱдыш пурен каеныт.

● БАСТОНЫСО (США) военный верфь шукерте огыл 25 пашазе кӱлеш манын увертарен. Пашаш пураш желатлыше 7.000 еҥ лийын.

УРОК ДЕЧ ВАРА

Ныл тӧр ужаш

Тиде фигурым ныл ик гай тӧр ужашлан пайлыза.

КОРОТКОВ МАТВЕЙ.
Звениге район,
Кугу Шигак НСШ.

Чодрасе корно дене

Микалын ачаже чодра орола. Нунын суртыштат чодраштак, кожла кӧргыштӧ. Микале кажне кечын ялысе школыш коштын, тудо шке корнышкым чодраштат пеш чаплын шинчен. Тудо могай корно дене коштын, кычалза.

ТОКМУРЗИН ВОЛОДЯ.
Татарстан,
Буймо ср. школа.

Отв. редактор— И. М. МУЗУРОВ.

Упол. Маргглавлита № А—318. Йошкар-Ола, Маргосиздатын типографийже.